

rity členů ve vzájemné ochraně integrity (čl. 10) jejich území a ve snaze snížit možnost vzniku válek. Má vlastního zástupce ve Shromáždění, zákonodárném to sboru všech členů. Členství v Radě, která má funkce orgánu výkonného, zatím nemáme. Ovšem, kdykoli by Rada jednala o zájmech čs. republiky, musí přibratí podle čl. 4 in f. čs. zástupce. (Připisovati Radě význam vlády a Shromáždění význam parlamentu, lze jen s výhradami; kompetence jejich nejsou tak jasně rozděleny.) Získané členství ve S. N. mohlo by Československo vypověděti, avšak jen dva roky předem; předpokládá se, že vystupující člen obdrží absolutorium, že všem mezin. závazkům vyhověl. Poměrným příspěvkem hradíme režii Společnosti.

Až stanovы Společnosti národů — pouze namnoze značně akademické povahy — budou opřeny o náležitou moc donucovací a velkému úkolu účelněji přizpůsobeny, až smysl pro solidaritu vyspěje u členských států tak, aby vyloučila se možnost nerespektování vůle tohoto mezinárodního společenství, pak zajisté bude zajištěn další klidný rozvoj čs. státu.

Přes to již nyní jest úmluva o Společnosti národů do jisté míry garanční smlouvou, chránící i ustanovení mezinárodních smluv, která jsem se pokusil výše stručně shrnouti.

Lichevní zákon ze dne 17. října 1919, č. 568 Sb. z. a n.

(Několik kritických poznámek a vysvětlivek z praxe.)

JUDr. Vladimír Nárožný.

Světový, dějinný převrat v r. 1918 zakončil sice jakž takž válku politickou, nedovedl však zdolatí válku, snad hroznější — hospodářskou. Bylo tedy kategorickou nutností jednotlivých států, respektive jejich zákonodárných sborů, aby tuto válku likvidovali účelnými zákony a nařízeními v době nejkratší. Tak i naše revoluční Národní shromáždění odhlasovalo zákon o trestání válečné lichvy, který — nemohu popřít — jako každý zákon v právním a demokratickém státě, měl míti účel výchovný, totiž, jak vysvítá z § 7. cit. zák., aby byl přísnými tresty stíhán ten, kdo využívá mimořádných poměrů, vyvolaných válkou, hledí nahromadití neoprávněné zisky, ať už žádá za předměty potřeby zřejmě přemrštěnou cenu, nebo dle § 3. poruší úmyslně svou povinnost dodávati předměty potřeby, aneb, jak níže poukazují, jiným způsobem snaží se obohatití a rozdmýchávati tu a tam již snad utlučené následky světové války. Ukořem mým jest, abych kriticky provedl, aspoň v hrubých obrysech, rozbor tohoto zákona, jak se objevuje v praxi, a poukázal zároveň na jeho místní některé závažné nejasnosti a vad a pokusil se je pokud možno z praxe objasnití.

Nejprve několik slov o přečinu § 3. cit. zák., a k tomu vydaných prováděcích nařízeních. Zákon praví: „Kdo úmyslně poruší povinnost vyráběti nebo dodávati předměty potřeby, založenou na platném úředním příkaze, nebo kdo vědomě zavíní, že této povinnosti dostáti nemůže, bude potrestán...“ Aplikují na tato slova zákonodárce dodávání obilnin a mlýnských výrobků, a s tím souvisejících několik vládních nařízení.

Nařízením vlády ze dne 21. VI. 1920 v § 1. mimo jiné stanoveno, že veškeré druhy obilí, v oblasti našeho státu, zabavují se ve prospěch státu; v § 4. cit. nař. se praví, že zabavené předměty, nesmějí se ani zpracovati ani skrmiti, ani spotřebovati, pokud to není zvláštním nařízením dovoleno. V § 5. téhož nař. jest učiněna výjimka u držitelů zemědělských podniků, kteří smí spotřebovati zabavené obilí vlastní sklízňe k výživě vlastní, příslušníků své rodiny a pomocných sil zemědělských, krmiti svůj dobytek a nechati si osevnu kvotu, spotřeba však nesmí býti na újmu dodávkové povinnosti zabavených plodin. — Další nařízení vlády z 2. IX. 1920 pak v 1. stanoví, že ve smyslu ustanovení § 5. nař. vl. z 11. VI. 1920, povoluje se přímé zásobení obilní držitelům zemědělských podniků, pro jejich vlastní výživu, stálým a sezonním dělníkům, zaměstnaným v zemědělských podnicích; § 2. a 4. téhož nařízení stanoví spotřební kvotu této kategorie osob, ovšem překročivších 14. rok věku, kdežto pro osoby nedospělé oněch kategorií stanoví spotřební kvotu vyhláška min. zásob ze dne 17. IX. 1920, čís. 251 sb. z. a nař., ve smyslu delegace § 4. uvedeného vládního nař.; — konečně § 2. vládní nař. ze dne 2. listopadu 1920 dovoluje držitelům zemědělských podniků skrmiti 5% pozadku z veškerého vymláčeného obilí, a § 5. téhož vládní nařízení stanoví 25% množství sklízňe ječmene, po odečtení osiva pro krmení dobytka. Nejasnost § 5. vládního nařízení z 21. VI. 1920, kde spotřeba nesmí býti na újmu dodávkové povinnosti, a ostatních vládních nařízeních shora uvedených vede k hrozným důsledkům. Tak na př. okresní obilní úřad, jenž činí trestní oznámení k státnímu zastupitelství na ty rolníky, kteří do určité lhůty neodvedli aspoň $\frac{2}{3}$ předepsaného kontingentu, zaujímá právnicky nesprávné stanovisko, hájí totiž, že rolník nemůže omlouvatí nedodání kontingentu svou spotřebou, neboť § 5. vládní nař. z 21. VI. 1920 praví: „spotřeba nesmí býti na újmu dodávkové povinnosti. Nač se tedy vydávala právě ve smyslu tohoto paragrafu další nařízení o přímém zásobení, jak jsem byl shora uvedl? Výklad okresního obilního úřadu — složeného vesměs z osob práva nezalých — akceptovala ku podivu státní zastupitelství, čímž vzniklo v obvodu jistého krajského soudu na 470 žalob s t. zv. spěšným řízením dle § 13. v úvodě cit. lich. zákona; a následek toho? 60% těchto žalob bylo osvobodujícími rozsudky zamítnuto. 38% odročením na neurčito oddáleno, a ze 2% těmito žalobám vyhověno. Přesná stylisace a výklad těchto všech vládních nařízeních mohla těmto zbytečným zabrániti, zejména uvážili se i po stránce technické, jak zbytečně zatěžuje se tím již beztak ohromná a vysilující agenda soudů, poněvadž každý rozsudek o nedodání kontingentu obilního má v zápětí zmateční stížnost, ať se strany žalobce či obžalovaného — i po stránce právní, kde soud lichevní složený ze $\frac{4}{5}$ ze soudců laiků, musí takové rozpory právnicky svým výkladem odstraniti a zároveň odůvodniti — i po stránce sociální, že rolník jako přímý producent, nemohl by tedy, jako průmyslník nebo továrník, ponechati si zákonnou kvotu pro svou výživu, své rodiny, čeledi a dobytka, nýbrž předepsaný kontingent veškeren dodati státu, a nedostávající kvantum spotřeby žádati od státu, jako ostatní obyvatelstvo. Čeho učení právníci ve vládních nařízeních nevyšvětlili, bylo soudci-laiky explikováno, a to v tomto směru: Vládním nařízením z 2. IX. 1920 čís. 499 Sb. z. a nař. bylo dovoleno přímé zásobení producentům, jak jsem prve byl uvedl, a stanoveny též spotřební kvoty; proto se zřetelem k tomuto ustanovení nemůže býti vykládán smysl § 5. vládní nař. z 11. VI. 1920 jinak, než že jenom takový rozsah spotřeby může býti na újmu dodávkové povinnosti, který odporuje vládnímu nařízení ze dne 2. IX. 1920, které právé vysvětluje onen § 5. cit. nař.

Zajímavá jsou však hlavní přelíčení o tomto přechínu. Rolníku byl předepsán kontingent obilní na př. 30 q; zákonná kvota spotřební obnáší, jak bylo zjištěno, 35 q na 12 měsíců; — tedy odkud onen rolník zaopatří si obilí k dodání kontingentu, když legální cestou nelze toho získati? Namítá-li pak někdo, že předepsaný kontingent jest menší

než celková sklizeň obilí, pak odpovídám: „Kontingent byl předepsán 1. července, žeň nastává 20. července, a v mezidobí tom pro velmi časté krupobíjí a jiné poruchy živelní nesklídí se obilí ani tolik, kolik obnáší spotřeba domácího producenty.“ Příklady toho jsou velmi časté. Toť jedna ukáзка vady prováděcích nařízení ve smyslu § 3. lichev. zákona!

Obtížný dále, a často nesprávný jest výklad § 11., čís. 4. cit. zák., kde se mluví jednak o řetězovém obchodu s předměty potřeby, jednak o pletichách, jež jsou způsobilé stupňovati cenu předmětů potřeby, a § 7. cit. zák., kde se mluví o předražování, jak jsem již na začátku své úvahy se zmínil. Nepřesné znění těchto zákonných předpisů svádí k nesprávným úsudkům soudců-laiků. Tak na př. je-li kdo žalován pro řetězový obchod a pletichy, často je odsouzen nikoli pro přečin pletich, nýbrž pro přestupek předražování, § 7. cit. zák.

Praktický jeden příklad, čerpaný z rozsudku jistého krajského soudu, proti němuž zmateční stížnost nejvyšším soudem byla zamítnuta, vystihuje komplex pojmů těchto tří trestných činů. Přečinu řetězového obchodu totiž dopouští se ten, kdo jako zbytečný a hospodářsky škodlivý článek vsune se mezi výrobce a konsumenta, a tím stíží přechod předmětů potřeby od producenta k spotřebiteli. Měl-li tento čin za následek stoupnutí cen předmětů těchto, jest tím přečin pletich § 11., čís. 4. cit. zák. dán. Žádal-li však obžalovaný z přečinu řetězového obchodu, třebaš jen nepatrně vyšší ziskové ceny, které nebyly podkladem pro zmíněnou skutkovou povahu přečinu, přece dopuští se tím mimo to ještě přestupku předražování, neboť jest každý zisk zřejmě přemrštěný. Provozuje-li se tento obchod s předměty státního monopolu; u ostatních případů musí soud zkoumati, zda vskutku jest v tom kterém trestném činu obsažen zisk zřejmě přemrštěný.

Mnoho právnických pútek působí v praxi naprosto nepřesná definice přečinu pletich, až teprve bylo rozhodnuto nejvyšším soudem, že pletichami jest každé nereelní jednání, které způsobuje stoupnutí ceny předmětů potřeby; pojem však nereelního jednání nebyl definován, což působ. značnou obtíž na aplikaci praktického případu. Dle mého názoru, podporovaného rozsudky sborového soudu, jest pletichami taková jednání, které zakazuje stát svými zákony, nařizeními a vyhláškami a které způsobují všeobecné stoupnutí cen předmětů potřeby. Zde zákonodárce měl svůj úmysl upřímněji a precísněji do pojmu pletich vyznačiti!

Jiná vada kritisovaného zákona spočívá v trestech, stanovených lichevním zákonem. Jak jsem v úvodě své kritiky uvedl, bylo při konstrukci zákona zamýšleno, aby byl dosažen pokud možno nejprísnejšími tresty výchovný účel trestu pro vinníka. Tohoto účelu lze dosáhnouti však ienom tehdy, když prísnost trestu jest úměrna jednak v povaze činu trestného, jednak též povaze pachatele. Proto též trestní zákon v § 54., 55., 266., 260. b) stanoví mimořádné zmírnění trestu, respektive přeměnu, když jsou zde buď převahou okolností polehčující, nebo zákonitým trestem utrpěla by nevinná rodina neb živnost obžalovaného. Sociální účel tento v zákoně lichevním však utrpěl mnoho trhlín § 16. cit. zák., kde se výslovně vylučuje užití mimořádného práva zmírnovacího a přeměňovacího pro trestné činy v § 2.—5. a 7.—12. tohoto zákona. — § 16. cit. zák. však mimo to právě uvedeným obsahem poruší zásadu volného uvážení soudcova. Tento zákon více méně prostě diktuje výši trestů, šablonovitě, a tím vede též často k neblahým a škodlivým následkům. Marné byly protesty v tomto směru ode všech instancí soudních, marné rozklady, že není možno tresty, zákonem tímto uložené, užití na všechny praktické případy. Z mnoha budiž zde aspoň jeden výjimečný případ uveřejněn. Invalida H., aby se uživil, kupoval na tabáčeknu svého bratra týdenní přiděl cigaretového tabáku; z tohoto cpal cigarety, a prodával 7 kusů za 2 Kč, po dobu 3 měsíců. Zodpovídal se pak před lichevním soudem pro přečin řetězového obchodu, k němuž se doznal. Byl uznán vinným ve smyslu obžaloby a trestu jemu uložen jako podmíněný, proti němuž odvolání veřejného žalobce co do vý-

roku o podmíněném odsouzení bylo odvolací instancí zamítnuto; k tomu stačí, uvedu-li toliko jeden, sice nijak právně neodůvodněný důvod lichevního soudu, že obžalovaný tak činil z bídy a tísně, nemoha pro svou invaliditu naléztí stálého zaměstnání, a musel se starati o svou četnou nezaopatřenou rodinu.

Až dosud vyprostil se lichevní soud z obtíží, vzniklých při odsuzování lichevních trestních činů tím, že pachatele v takových výjimečných případech odsuzoval podmínečně. Nyní však v krátké době objeví se jakási, prý „sociální novelisace zákona ze dne 17. X. 1919, čís. 562 sb. z. a nař.“, jednající o částečném vyloučení podmínečného odsouzení při zákonu lichevním.

Jak jsem byl shora uvedl, užití mimořádného práva zmírňovacího a zaměňovacího dle trest. zákona bylo při trestání válečné lichvy z větší části vyloučeno; dle této novelly však i užití zákona ze 17. X. 1919 čís. 562 sb. z. a nař. při lichevních trestech jest vyloučeno u osob, překročivších věk 18. let. Jaké následky způsobí nerozvázně a neodůvodněnému zákonění této novelly při rozhodování lichevních soudů o vině a trestu? Bojím se, že lichevní soud bude buď velkou většinu konkrétních případů, u nichž jest více polehčujících okolností od viny osvobozovati, anebo, co spíše myslím, svou solidární absencí znemožní zasedání lichevních soudů. To jsou následky všech takových zákonů, při jejichž konstrukci nerozhoduje účelnost, nýbrž trestuhodná stranicko-politická révnivost.

Při této příležitosti jest se ještě zmíniti o aplikaci zákona ze dne 17. X. 1919, čís. 562 sb. z. a nař. Ačkoli v celém zákoně o podmíněném odsouzení není stanoveno vyloučení tohoto dobrodiní na správní přestupky, trestané soudy okresními, uvádím jako zajímavost přece jeden z mnoha případů: Domkářka X. prodala řezníku Y. krávu na chov o 300 K draže, než byla maximální cena živé váhy hovězího dobytka: obžalována byla pro přečin pletich a překročení maximálních cen, jakožto správního přestupku. Pro přečin onen byla však sborovým soudem I. stolice osvobozena, poněvadž lichevní senát vzhledem k tomu, že obžalovaná prodala krávu na chov, a mohla tudíž žádati o 300 K více, než při prodeji na zabítí, neviděl v činu obžalované skutkovou povahu přečinu pletich, kdežto pro překročení maximálních cen byla dotyčná okresním soudem odsouzena k pokutě 200 K bezpodmínečně. O rozsudku tomtu, proti němuž bylo podáno obhájcem odvolání co do viny a trestu, konáno líčení u odvolacího senátu sborového soudu první stolice, kde veřejný žalobce navrhoval potvrzení rozsudku a zároveň vyslovil se proti udělení podmínečného odsouzení z toho důvodu, že prý zákon čís. 562 sb. z. a nař. nevztahuje se na přestupky správní, trestané soudy, a dále, že se ostatně i odsouzení takových přestupků nezanášá do trestních rejstříků, takže obžalovaný zůstává přes to před soudem, v budoucnosti bezúhonný. Odvolací soud nejen však, že uznal právem námitky obhájce, nýbrž obžalovanou osvobodil, protože byla pro přečin pletich sborovým soudem I. stolice též osvobozena. — Ani já, při bedlivém studiu zákona o podmíněném odsouzení naneležel jsem v tomto nějakého ustanovení, ať již jsem přihlížel k textu § 2., nebo § 22. odst. 2. cit. zák., které by bylo tvrzení veřejného žalobce odůvodňovalo. Neboť § 22. cit. zák. výslovně praví: Ustanovení zákona čís. 562 sb. z. a n. platí i v trestním řízení před policejním úřadem správním, takže potom platí všeobecná zásada trestního zákona „in dubio mitius“, tedy možnost obžalovaného při přestupcích správních, trestaných soudy odsouditi podmínečně. — Z mezery zákona jest tolik zbytečných opravných prostředků u vyšších stolic a bezúčelných útrat! Tak jako zákon a podloudným vývozu za hranice čís. 188 sb. z. a nař. prostě, až taxativně vypočísti případy, na které jeho dobrodiní se nevztahuje.

To by tedy byly pouze některé speciální vady a nedostatky zákona ze dne 17. X. 1919, čís. 568 sb. zák. a nař. Pokud se týče všeobecné kritiky zmíněného zákona, nelze jemu z hlediska sociální tísně poválečné, upříti veliký morální a etický význam, který však velkou měrou jest zastíněn shora uvedenými aspoň některými nejzávažnějšími nedo-

statky. Podivno jest, jak mohly tyto přece tak právníku i laiku jasné nedostatky a mezery tohoto zákona vzniknouti, když návrh tohoto zákona vychází také z řad právníků, kteří se takových chyb dopouštěti nesmějí? — Mým přáním jest, aby má výtku v tomto směru učiněná byla popudem, aby ti, kterých se týká, buď můj omyl v této kritice vyvrátili, anebo o řádcích těchto přemýšleli, a snažili se vhodnou, brzkou a účelnou novelisací zákona o trestání válečné lichvy, napravití nedostatky tohoto zákona, a tím též zvýšiti sociálně-etický jeho význam, a to ne tak ani pro přítomnost, nýbrž hlavně pro budoucnost. Neboť zajisté jest známo, že přítomná doba, spějíc opět, třebaš poznenáhlu, k hospodářské situaci poválečné, vyřadí zákon ten zcela, aneb z větší části z užívání, avšak není známo žádnému, zda daleká budoucnost snad nevyvolá a neoživí opět sankce tohoto zákona. A jelikož právě zákony jsou sdělávány pro budoucnost a nikoliv jen pro přítomnost, musí býti úplné, přesné a jasné; což zajisté jest nutno i u zákona ze dne 17. října 1919, čís. 568 sb. z. a nař. o trestání válečné lichvy, a zákona z téhož dne čís. 552 sb. zák. a nař. o podmíněném odsouzení.

Literatura.

Jan Čaha: Finanční věda a finanční právo. Zároveň příspěvek ku právní noetice. (Svazek VI. Sbírký spisů právnických a národohospodářských. Vydávají Karel Engliš a František Weyr.) V Brně 1921. Nakladatelství Barvič a Novotný. — Str. 106 + I—XII.

Jan Čaha, odborový rada ministerstva financí v Praze vydal noetickou studii pod názvem „Finanční věda a finanční právo“. Studie jest psána ve smyslu normativní teorie prof. Dra Weyra a jde jí pouze o to, aby ukázala na charakter finanční vědy a práva pod zorným úhlem hlediska normativního. Z té příčiny nechce býti spis Čahův systémem u nás platného finančního práva (str. 13). Svou studii rozčleňuje Čaha na čtyři části. V první části probírá rozdílné způsoby čili metody pozorování předmětů a zvláštní nazírací metodu na normativní předpisy, zvanou metodou normativní. Při charakterisování norem jako právních vytýká na rozdíl od prof. Weyra správně moment vynutitelnosti ze strany normotvorného subjektu. V části druhé probírá spisovatel hledisko finanční vědy a finančního práva se zvláštním zřetelem k normativnímu nazírání a dochází k tomuto závěru: nauky finanční vědy jsou všeobecnými pokyny a radami určenými pro finančního politika, jak má tento uvažovati, chtěje v jistém konkrétním státě použiti jistých jednání nebo hmotných statků jako prostředků k úhradě státních potřeb. Nazírací vědy finanční jest teleologickým, vyjímaje části, v nichž finanční věda vykládá historický vývoj a hospodářské a sociální následky a účinky finančních zařízení v některém státě zavedených; v těchto částech jest nazírací finanční vědy kausálním. Finančnímu právu pak, které není žádným zvláštním právem, svědčí hledisko normativní. Finanční právo definuje Čaha takto: „Finanční právo jest souhrnem právních norem jistého státu, týkajících se finančního hospodářství tohoto státu neb jeho samosprávných těles.“ Spisovatel neuznává důvodně správnost definice Myrbackovy, která považuje finanční právo za část pozitivního práva veřejného. Ostatně tato otázka souvisí s problémem, dualismu právního řádu, k němuž přichází spisovatel ve čtvrté části svého spisu (str. 95 a násled.). Podstatu spisu tvoří část třetí. Předešlím věnuje pozornost povaze poplatku a daní se stanoviska normativního a konstatuje, že, jelikož finanční právo od účelu dávky úplně abstrahuje, není dle něho rozdílu mezi poplatkem a daní; obě jest dávkou ukládanou státem (právním řádem), již dlužno zapraviti, když nastaly jisté skutečnosti (str. 21). Správně dovozuje,